

TÀI LIỆU HƯỚNG DẪN ĐÁNH GIÁ RỦI RO RỬA TIỀN, TÀI TRỢ KHỦNG BỐ CỦA CÁC TỔ CHỨC BÁO CÁO

CỤC PHÒNG, CHỐNG RỬA TIỀN

Khuyến cáo

Tài liệu này được xây dựng nhằm mục đích cung cấp cho các tổ chức báo cáo theo quy định của Luật phòng, chống rửa tiền hướng dẫn đánh giá rủi ro rửa tiền/ tài trợ khủng bố (RT/TTKB) tại tổ chức mình

Tài liệu này phục vụ mục đích tham khảo và không có giá trị pháp lý, việc sử dụng tài liệu này là không bắt buộc và các tổ chức báo cáo có thể chọn phương pháp thay thế phù hợp với quy mô, bản chất và mức độ phức tạp của hoạt động kinh doanh của tổ chức mình. Các tổ chức báo cáo (đặc biệt là các tổ chức tài chính) với quy mô lớn, phức tạp có thể thuê các đơn vị tư vấn chuyên nghiệp hỗ trợ xây dựng công cụ đánh giá rủi ro RT/TTKB của tổ chức mình.

Tài liệu này được công bố/đăng tải trên cổng thông tin điện tử của Ngân hàng Nhà nước (chuyên mục Phòng, chống rửa tiền): <https://sbv.gov.vn/webcenter/portal/vi/menu/fm/pcrt>

I. GIỚI THIỆU

1. Mục đích của đánh giá rủi ro rửa tiền, tài trợ khủng bố tại tổ chức báo cáo

Năm 2012, Lực lượng đặc nhiệm tài chính (FATF) đã ban hành 40 Khuyến nghị về chống rửa tiền, chống tài trợ khủng bố, chống tài trợ phổ biến vũ khí hủy diệt. Các Khuyến nghị này được công nhận là các chuẩn mực quốc tế trong lĩnh vực chống rửa tiền, chống tài trợ khủng bố và chống tài trợ phổ biến vũ khí hủy diệt và được các quốc gia trên thế giới tuân thủ. Khuyến nghị số 1 của FATF về đánh giá rủi ro yêu cầu các quốc gia có các biện pháp để đánh giá rủi ro rửa tiền, tài trợ khủng bố ở 3 cấp độ: cấp quốc gia, cấp ngành nghề lĩnh vực và cấp tổ chức báo cáo.

Việc đánh giá rủi ro rửa tiền, tài trợ khủng bố tại các tổ chức báo cáo nhằm mục đích giúp các tổ chức báo cáo nhận thức được rủi ro rửa tiền, tài trợ khủng bố của tổ chức mình. Dựa trên kết quả đánh giá, tổ chức báo cáo xây dựng và thực hiện các chính sách, biện pháp phòng ngừa trên cơ sở rủi ro (RBA) nhằm ngăn chặn hoặc giảm thiểu rủi ro rửa tiền và tài trợ khủng bố phù hợp với rủi ro được xác định. Theo đó, nhóm khách hàng, nhóm sản phẩm dịch vụ, nhóm khu vực địa lý được xác định có rủi ro cao hơn, các tổ chức báo cáo cần đảm bảo cơ chế, chính sách phòng, chống rửa tiền, tài trợ khủng bố của mình quan tâm thích đáng cũng như tập trung nguồn lực giải quyết những rủi ro này. Đối với những khu vực có rủi ro thấp, các tổ chức báo cáo có thể được phép áp dụng các biện pháp giảm thiểu với những điều kiện nhất định.

2. Quy định pháp luật có liên quan:

- Luật phòng, chống rửa tiền năm 2012;
- Luật Phòng, chống khủng bố năm 2013;
- Nghị định số 116/2013/NĐ-CP ngày 04/10/2013 của Chính phủ quy định chi tiết thi hành một số điều của Luật PCRT (Nghị định 116/2013/NĐ-CP);
- Nghị định số 122/2013/NĐ-CP ngày 11/10/2013 của Chính phủ quy định về tạm ngừng lưu thông, phong tỏa, niêm phong, tạm giữ và xử lý đối với tiền, tài sản liên quan đến khủng bố, tài trợ khủng bố; xác lập danh sách tổ chức, cá nhân liên quan đến khủng bố, tài trợ khủng bố (Nghị định số 122/2013/NĐ-CP);
- Thông tư số 35/2013/TT-NHNN ngày 31/12/2013 hướng dẫn thực hiện một số quy định về PCRT (Thông tư số 35/2013/TT-NHNN);
- Thông tư số 31/2014/TT-NHNN ngày 11/11/2014 sửa đổi, bổ sung một số điều của Thông tư số 35/2013/TT-NHNN ngày 31/12/2013 hướng dẫn thực hiện một số quy định về PCRT (Thông tư số 31/2014/TT-NHNN);

3. Tài liệu tham khảo khác:

- 40 Khuyến nghị của FATF
- Các tài liệu hướng dẫn của FATF về phương pháp tiếp cận trên cơ sở rủi ro đối với các ngành nghề lĩnh vực cụ thể tại địa chỉ: [https://www.fatf-gafi.org/publications/privatesector/documents/riskandtrendsreportsandguidance.html?hf=10&b=0&s=desc\(fatf_releasedate\)](https://www.fatf-gafi.org/publications/privatesector/documents/riskandtrendsreportsandguidance.html?hf=10&b=0&s=desc(fatf_releasedate))

II. CÁC BƯỚC THỰC HIỆN ĐÁNH GIÁ RỦI RO

Bảng 1 dưới đây mô tả các bước/ quy trình thực hiện đánh giá rủi ro tại các tổ chức báo cáo

Bảng 1 : Các bước đánh giá rủi ro

Bước	Mô tả
Nhận diện rủi ro	Xác định rủi ro RT/TTKB chính: <ul style="list-style-type: none"> • Khách hàng • Sản phẩm và dịch vụ • Kênh phân phối • Giao dịch • Quốc gia có quan hệ kinh doanh Xác định các rủi ro pháp lý chính.
Đánh giá/Đo lường rủi ro cố hữu	Đánh giá rủi ro cố hữu theo mức độ phức tạp: <ul style="list-style-type: none"> • Khả năng: khả năng rủi ro xảy ra • Tác động: Số lượng tổn thất hoặc thiệt hại nếu rủi ro xảy ra • Mức độ rủi ro (điểm số rủi ro) = Khả năng x Tác động
Biện pháp kiểm soát và đánh giá rủi ro còn lại	Đánh giá các biện pháp kiểm soát: <ul style="list-style-type: none"> • Đánh giá các biện pháp kiểm soát đã được thực hiện để đánh giá hiệu quả của các biện pháp giảm thiểu rủi ro Xác định rủi ro còn lại: <ul style="list-style-type: none"> • Thực hiện so sánh giữa 2 mức độ rủi ro cố hữu và biện pháp kiểm soát, từ đó đánh giá mức độ rủi ro còn lại theo ma trận rủi ro 2 chiều
Theo dõi và đánh giá lại rủi ro	Theo dõi và đánh giá lại rủi ro: <ul style="list-style-type: none"> • Xây dựng và tiến hành quy trình theo dõi • Lưu trữ hồ sơ cần thiết • Rà soát kế hoạch rủi ro và chương trình PCRT/TTKB • Tiến hành kiểm toán hoặc đánh giá nội bộ • Thực hiện báo cáo tuân thủ PCRT/TTKB

BƯỚC 1: XÁC ĐỊNH RỦI RO

1. Rủi ro là gì?

Rủi ro có thể được định nghĩa là sự kết hợp giữa xác suất xảy ra một sự kiện và hậu quả của nó. Nói một cách đơn giản, rủi ro có thể được coi là sự kết hợp của khả năng một việc gì đó xảy ra và mức độ thiệt hại hoặc tổn thất bị kéo theo nếu việc đó xảy ra

2. Quản lý rủi ro là gì?

Quản lý rủi ro là quá trình nhận diện rủi ro và phát triển các phương pháp để vừa giảm thiểu vừa quản lý rủi ro. Điều này đòi hỏi việc xây dựng một phương pháp để xác định, ưu tiên, xử lý (đối phó), kiểm soát và giám sát các rủi ro. Trong quản lý rủi ro, một quy trình được tuân thủ, trong đó các rủi ro được đánh giá dựa trên khả năng (cơ hội) chúng xảy ra và mức độ nghiêm trọng hoặc số lượng tổn thất hoặc thiệt hại (tác động) có thể bị kéo theo nếu chúng xảy ra.

3. Những rủi ro nào cần quản lý?

Với mục đích đánh giá rủi ro RT/TTKB, các tổ chức báo cáo cần nhận diện, xây dựng và thực hiện phương thức quản lý rủi ro nhằm giải quyết được hai rủi ro chính: (i) rủi ro kinh doanh và (ii) rủi ro pháp lý.

(i) *Rủi ro kinh doanh*: là rủi ro mà hoạt động kinh doanh của tổ chức báo cáo có thể bị lạm dụng cho RT/TTKB. Các tổ chức báo cáo phải đánh giá các rủi ro cụ thể sau đây:

- Rủi ro khách hàng
- Rủi ro sản phẩm hoặc dịch vụ
- Rủi ro liên quan đến đặc điểm loại hình kinh doanh/phương thức cung cấp dịch vụ
- Rủi ro giao dịch
- Rủi ro quốc gia/ khu vực lãnh thổ mà tổ chức báo cáo thiết lập quan hệ kinh doanh.

Rủi ro pháp lý có liên quan đến việc không tuân thủ các nghĩa vụ theo quy định của pháp luật về PCRT/TTKB.

Tổ chức báo cáo cần xác định rủi ro RT/TTKB của tổ chức mình, từ đó đề ra biện pháp/kế hoạch hành động tốt nhất để giảm thiểu và quản lý các rủi ro được phát hiện. Khi xây dựng kế hoạch hành động giảm thiểu rủi ro, tổ chức báo cáo cần thiết phải cân nhắc đến vấn đề về chi phí, cũng như đảm bảo các kế hoạch hành động mang tính khả thi, tương xứng với quy mô doanh nghiệp và các nguồn lực sẵn có của tổ chức mình.

4. Nhận diện rủi ro

Như đề cập tại mục 3, tổ chức báo cáo cần xác định rủi ro rửa tiền, tài trợ khủng bố đang tồn tại ở tổ chức mình gồm 2 nhóm rủi ro: rủi ro kinh doanh và rủi ro pháp lý

4.1. Rủi ro kinh doanh

Rủi ro kinh doanh của tổ chức báo cáo cần được xác định và đánh giá dựa trên các yếu tố rủi ro sau:

4.1.1. Rủi ro khách hàng: Một số nhóm khách hàng có rủi ro RT/TTKB cao hơn các nhóm khác, đặc biệt khi kết hợp với các sản phẩm/dịch vụ và quốc gia/vùng lãnh thổ có rủi ro cao hơn. Quy định pháp luật về PCRT/TTKB cũng đã yêu cầu tiến hành các biện pháp tăng cường để nhận diện khách hàng (EDD) trong một số trường hợp có rủi ro cao và các trường hợp áp dụng biện pháp thẩm định đơn giản thông tin nhận diện khách hàng (CDD).

Tổ chức báo cáo cần phân loại khách hàng theo các nhóm và đánh giá mức độ rủi ro của từng nhóm đối tượng khách hàng. Khi xác định rủi ro, tổ chức báo cáo nên xem xét các rủi ro liên quan bản chất, danh tiếng, hoạt động kinh doanh của khách hàng và chủ sở hữu hưởng lợi. Một số các tiêu chí rủi ro được đề xuất để phân nhóm khách hàng dưới đây. Căn cứ đặc điểm khách hàng, tổ chức báo cáo có thể phân nhóm khách hàng theo các tiêu chí rủi ro này hoặc có thể mở rộng thêm các tiêu chí khác phù hợp với đặc điểm của tổ chức mình:

- Khách hàng có phải là cá nhân có ảnh hưởng chính trị (PEP);
- Khách hàng có phải là một tổ chức phi lợi nhuận NPO;
- Khách hàng có phải là cá nhân, tổ chức đến từ các quốc gia, vùng lãnh thổ có rủi ro rửa tiền, tài trợ khủng bố cao không;
- Khách hàng hoạt động trong các lĩnh vực có nguy cơ RT/TTKB cao đã được xác định tại báo cáo đánh giá rủi ro quốc gia về rửa tiền, tài trợ khủng bố (Báo cáo NRA) của Việt Nam.
- Khách hàng có phải là đối tượng được chỉ định áp dụng các biện pháp EDD theo quy định của pháp luật không.
- Khách hàng nằm trong danh sách khách hàng có rủi ro cao của tổ chức báo cáo (theo tiêu chí nội bộ đơn vị quy định).

- Khách hàng có phải là một doanh nghiệp sử dụng nhiều tiền mặt không;
- Khách hàng có áp dụng các cấu trúc doanh nghiệp phức tạp, khó xác định chủ sở hữu hưởng lợi không;
- Khách hàng có tiến hành kinh doanh thông qua hoặc được giới thiệu bởi những người đóng vai trò kiểm soát (gatekeeper) như kế toán, luật sư hoặc các chuyên gia khác không;
- Khách hàng có nguồn gốc tài sản không rõ ràng hoặc khó xác minh nguồn gốc tài sản hoặc nguồn tiền không
- Khách hàng có phải là người/pháp nhân đáng tin cậy không.

4.1.2. Rủi ro sản phẩm và dịch vụ:

Tổ chức báo cáo phải đánh giá rủi ro rửa tiền, tài trợ khủng bố đối với các loại hình sản phẩm mà tổ chức mình cung cấp. Tổ chức báo cáo nên xem xét rủi ro sản phẩm, dịch vụ liên quan đến mức độ minh bạch, mức độ phức tạp của sản phẩm, dịch vụ; giá trị và quy mô của sản phẩm, dịch vụ. Một số yếu tố rủi ro liên quan đến sản phẩm, dịch vụ cần xem xét như:

- Sản phẩm hoặc dịch vụ cho phép khách hàng hoặc chủ sở hữu hưởng lợi ẩn danh hoặc tạo điều kiện che giấu danh tính của họ. Ví dụ: cổ phiếu không ghi danh, dịch vụ cung cấp giám đốc/kế toán cho doanh nghiệp...
- Các sản phẩm, dịch vụ ủy thác, nhận ủy thác.
- Các sản phẩm hoặc dịch vụ có sự tham gia của bên thứ ba (mặc dù không phải là một phần của mối quan hệ kinh doanh) đưa ra hướng dẫn, ví dụ: dịch vụ hỗ trợ thành lập doanh nghiệp của các văn phòng luật sư, dịch vụ công chứng liên quan đến mua bán bất động sản...
- Mức độ phức tạp của giao dịch và có liên quan đến nhiều bên hoặc nhiều khu vực pháp lý.
- Sản phẩm, dịch vụ có liên quan đến các giao dịch tiền mặt và giao dịch tiền mặt có giá trị lớn.
- Sản phẩm, dịch vụ có liên quan đến các yếu tố công nghệ mới.

4.1.3. Rủi ro kênh phân phối:

Kênh phân phối đề cập đến cách thức mà tổ chức báo cáo hợp tác, cung cấp sản phẩm, dịch vụ cho khách hàng. Rủi ro kênh phân phối liên quan cần được xem xét dựa trên các yếu tố sau:

- Tổ chức báo cáo giao dịch, phân phối sản phẩm, dịch vụ cho khách hàng bằng hình thức gặp mặt trực tiếp (face – to – face) hay thông qua các hình thức không gặp mặt trực tiếp (như: qua bưu điện, điện thoại, internet hoặc qua trung gian)?
- Tổ chức báo cáo có cung cấp sản phẩm/dịch vụ qua internet không?
- Tổ chức báo cáo có cung cấp sản phẩm/dịch vụ thông qua các đại lý hoặc trung gian không?
- Tổ chức báo cáo có cung cấp sản phẩm/dịch vụ cho các quốc gia/vùng lãnh thổ ở nước ngoài không?

4.1.4. Rủi ro giao dịch:

Dù đã rất nỗ lực trong việc giảm thiểu giao dịch tiền mặt trong nền kinh tế, tuy nhiên, tiền mặt vẫn là một phương thức thanh toán quan trọng tại Việt Nam. Trong khi đó, giao dịch tiền mặt là phương thức thanh toán có nguy cơ cao về rửa tiền.

Tổ chức báo cáo trong các lĩnh vực mà hoạt động liên quan đến các giao dịch tiền mặt (lĩnh

vực ngân hàng, bất động sản, kinh doanh vàng bạc đá quý) cần đánh giá về rủi ro giao dịch. Các vấn đề cần quan tâm liên quan đến việc sản phẩm, dịch vụ của mình có sử dụng phương thức thanh toán bằng tiền mặt hay chuyển khoản, các giao dịch tiền mặt cần được đánh giá về giá trị và mức độ thường xuyên.

4.1.5. Quốc gia/khu vực pháp lý:

- Điều quan trọng cần phải hiểu rằng các rủi ro liên quan đến một quốc gia cao hơn so với việc chưa có đủ các biện pháp PCRT/CTTKB.

- Rủi ro quốc gia/khu vực pháp lý có thể đến từ:

• Bất kỳ quốc gia hoặc vùng lãnh thổ nơi tổ chức báo cáo cung cấp hàng hóa, dịch vụ, kinh doanh

• Bất kỳ quốc gia nào đã bị xử phạt thương mại

• Bất kỳ quốc gia nào được biết đến như là thiên đường thuế, nguồn gốc của ma túy, có mức độ tội phạm có tổ chức cao, tỷ lệ hối lộ và tham nhũng cao, có các hoạt động liên kết với TTKB...

• Các quốc gia có các biện pháp PCRT/CTTKB không hiệu quả

• Các quốc gia có hệ thống pháp luật và ổn định kinh tế không hiệu quả

• Các quốc gia nằm trong khu vực xung đột và các quốc gia có chung biên giới

- Các nguồn thông tin tổ chức báo cáo có thể tham khảo để thực hiện hiện đánh giá rủi ro, bao gồm:

• Danh sách các quốc gia, vùng lãnh thổ có rủi ro cao và không hợp tác

• Các báo cáo đánh giá đa phương của FATF

• Chỉ số Basel về PCRT

• Các báo cáo của Văn phòng Liên hợp quốc về Ma túy và Tội phạm (UNODC)

• Chỉ số cảm nhận về tham nhũng (CPI) của Tổ chức minh bạch quốc tế

• Các nguồn thông tin từ phương tiện truyền thông độc lập và tin cậy khác.

4.2. Rủi ro pháp lý

Rủi ro này có liên quan đến việc không đáp ứng các yêu cầu, quy định pháp luật về PCRT/TTKB.

Ví dụ một số rủi ro trong nhóm này là:

• Không thực hiện xác minh khách hàng đúng quy định

• Không thực hiện đầy đủ việc đào tạo PCRT/TTKB cho cán bộ, nhân viên

• Không có chương trình PCRT/TTKB tại tổ chức báo cáo

• Không báo cáo các giao dịch đáng ngờ

• Không gửi báo cáo tuân thủ PCRT/TTKB

• Không có cán bộ tuân thủ PCRT/TTKB.

BƯỚC 2: ĐÁNH GIÁ VÀ ĐO LƯỜNG RỦI RO

Rủi ro có thể được đo lường theo nhiều cách và không có một mô hình/ phương thức đánh giá duy nhất áp dụng cho mọi trường hợp trong quá trình này. Tuy nhiên, tổ chức báo cáo cần xác định

và đo lường mức độ rủi ro RT/TTKB có thể gặp trong quá trình hoạt động để từ đó giúp tổ chức báo cáo tập trung nguồn lực vào công tác PCRT/TTKB một cách hiệu quả và có mục tiêu hơn.

Khi đánh giá rủi ro rửa tiền, tài trợ khủng bố, các tổ chức báo cáo nên xem xét:

- Từng yếu tố của rủi ro (khách hàng, sản phẩm, giao dịch, kênh phân phối, khu vực địa lý) để có cái nhìn tổng quan về các khía cạnh rủi ro.

- Kinh nghiệm của tổ chức báo cáo trong hoạt động quản lý rủi ro liên quan đến các yếu tố rủi ro. Cần lường trước các tình huống khác nhau đang phát sinh trong tổ chức báo cáo hoặc có khả năng phát sinh trong tương lai gần. Ngoài ra, các rủi ro RT/TTKB thường xảy ra cùng nhau và sự kết hợp này làm gia tăng mức độ của từng rủi ro.

- Đánh giá rủi ro của tổ chức có tính đến các rủi ro của khu vực, quốc gia, lĩnh vực mình được đề cập trong báo cáo rủi ro quốc gia.

- Thông tin và hướng dẫn được công bố bởi các tổ chức quốc tế như FATF, APG, UNODC...

Tổ chức báo cáo có thể lựa chọn những phương thức đánh giá khác nhau để đánh giá rủi ro rửa tiền, tài trợ khủng bố tại tổ chức mình. ví dụ như:

• Phương pháp đánh giá rủi ro thông qua đánh giá “khả năng xảy ra rủi ro” (áp dụng cho những trường hợp có mức độ phức tạp thấp).

• Phương pháp đánh giá rủi ro thông qua đánh giá “khả năng xảy ra rủi ro” và “tác động” (mức độ phức tạp trung bình, cao).

• Phương pháp đánh giá rủi ro thông qua đánh giá “Mối đe dọa”, “Tính dễ bị tổn thương” và “Tác động” (phương pháp này đã được sử dụng trong đánh giá rủi ro quốc gia NRA).

Trong phạm vi tài liệu này, phương pháp đánh giá được đề xuất là phương pháp đánh giá rủi ro thông qua đánh giá “khả năng xảy ra rủi ro” và “tác động”. Theo đó, để xác định rủi ro rửa tiền, tài trợ khủng bố đối với khách hàng, sản phẩm, kênh phân phối, khu vực địa lý, tổ chức báo cáo thực hiện theo các bước dưới đây:

2.1. Xác định khả năng xảy ra rủi ro/cơ hội rủi ro xảy ra:

Tổ chức báo cáo tham khảo bảng thang đo khả năng xảy ra rủi ro dưới đây để xây dựng thang đo khả năng xảy ra rủi ro của tổ chức mình.

Bảng 2: Thang đo khả năng xảy ra rủi ro

Trọng số	Xác suất	Khả năng rủi ro RT/TTKB
5	Cao	Khả năng xảy ra rủi ro là chắc chắn
4	Trung bình cao	Có khả năng cao xảy ra rủi ro
3	Trung bình	Có khả năng xảy ra rủi ro
2	Trung bình thấp	Khả năng xảy ra rủi ro là ít nhưng không phải là không thể
1	Thấp	Khả năng xảy ra rủi ro là rất hiếm hầu như là không có

- Việc đánh giá khả năng xảy ra rủi ro cần xem xét từng yếu tố của rủi ro, kết hợp với kinh nghiệm quản trị rủi ro của tổ chức báo cáo và thông tin kết quả đánh giá rủi ro rửa tiền, tài trợ khủng bố ở cấp quốc gia, cấp lĩnh vực, ngành nghề (được Ngân hàng Nhà nước công bố trên website và các bộ, ngành chuyển tải đến tổ chức báo cáo) và các thông tin đánh giá rủi ro rửa tiền, tài trợ khủng bố của tổ chức quốc tế như FATF.

- **Ví dụ:** Tổ chức báo cáo có thể xác định rằng một trong những sản phẩm dễ bị rủi ro RT/TTKB do có khả năng chuyển tiền xuyên biên giới. Đánh giá rủi ro của tổ chức báo cáo nhấn mạnh rằng sản phẩm/dịch vụ có thể dễ dàng tiếp cận do được nhiều khách hàng sử dụng và được sử dụng ở các quốc gia/vùng lãnh thổ. Kết hợp với kết quả đánh giá trong báo cáo kết quả đánh giá rủi ro quốc gia (sản phẩm này được đánh giá dễ bị lạm dụng cho mục đích RT/TTKB ở mức độ nào, các loại tội phạm nào có thể lạm dụng sản phẩm này để RT/TTKB, các nguy cơ RT/TTKB đối với Việt Nam đến từ các quốc gia, vùng lãnh thổ nào...), các báo cáo đánh giá của tổ chức quốc tế (FATF, UNODC...) về rửa tiền, tài trợ khủng bố, tham nhũng, tội phạm..., tổ chức báo cáo sẽ xác định được “khả năng xảy ra rủi ro” đối với sản phẩm này ở mức độ nào.

2.2. Xác định mức độ tác động, ảnh hưởng khi rủi ro xảy ra:

Tổ chức báo cáo tham khảo bảng thang đo khả năng tác động dưới đây để xây dựng thang đo tác động của tổ chức mình. Tùy theo đặc điểm của tổ chức báo cáo, tổ chức báo cáo có thể sử dụng thang đo 3 mức độ (cao, trung bình, thấp) hoặc bổ sung thêm các mức độ khác theo nhu cầu quản lý của tổ chức báo cáo (5 mức độ, 10 mức độ).

Bảng 3: Thang đo tác động

Trọng số	Tác động/ Hậu quả	Tác động của rủi ro rửa tiền/tài trợ khủng bố
5	Cao/ Cực kỳ nghiêm trọng	Khi rửa tiền, tài trợ khủng bố xảy ra sẽ dẫn đến thiệt hại hoặc ảnh hưởng cực kỳ nghiêm trọng
4	Trung bình cao/ Nghiêm trọng	Khi rửa tiền, tài trợ khủng bố xảy ra sẽ dẫn đến thiệt hại hoặc ảnh hưởng nghiêm trọng
3	Trung bình/ Vừa phải	Khi rửa tiền, tài trợ khủng bố xảy ra sẽ dẫn đến thiệt hại hoặc ảnh hưởng ở mức độ vừa phải
2	Trung bình thấp/ Nhỏ	Khi rửa tiền, tài trợ khủng bố xảy ra sẽ dẫn đến thiệt hại hoặc ảnh hưởng ở mức độ nhỏ
1	Thấp/ Không đáng kể	Khi rửa tiền, tài trợ khủng bố xảy ra sẽ dẫn đến thiệt hại hoặc ảnh hưởng ở mức độ không đáng kể

Tùy thuộc vào đặc điểm hoạt động kinh doanh, tác động của rủi ro RT/TTKB có thể được đánh giá hoặc xem xét dựa trên các yếu tố, khía cạnh sau:

- Tính chất và quy mô kinh doanh (trong và ngoài nước): Ví dụ: Nhóm sản phẩm dịch vụ có nguy cơ bị rửa tiền, tài trợ khủng bố chiếm tỷ trọng lớn trong tổng quy mô của tổ chức báo cáo, nếu rủi ro xảy ra thì tác động lên tổ chức báo cáo sẽ là đáng kể...

- Tác động kinh tế và hậu quả tài chính: Rủi ro có thể ảnh hưởng đến doanh nghiệp của bạn như thế nào nếu, với việc không xử lý rủi ro đúng cách, bạn phải chịu tổn thất tài chính từ việc bị tội phạm lạm dụng hoặc tiền phạt từ cơ quan quản lý.

- Tác động liên quan đến khủng bố: Rủi ro một giao dịch cụ thể có thể dẫn đến tổn thất về người hoặc tài sản nếu liên quan đến khủng bố, tài trợ khủng bố.

- Hoạt động tội phạm và tác hại đối với xã hội: Rủi ro một giao dịch cụ thể có thể dẫn đến việc sử dụng tiền vào các hoạt động bất hợp pháp liên quan đến: tham nhũng, hối lộ, buôn lậu hàng hóa/người lao động/người nhập cư, tội phạm ngân hàng, tội phạm ma túy, buôn bán vũ khí bất hợp pháp, bắt cóc, khủng bố, trộm cắp, tham ô hoặc lừa đảo...

- Rủi ro danh tiếng, truyền thông tiêu cực: Rủi ro danh tiếng - nếu tổ chức báo cáo bị phát hiện (vô tình) hỗ trợ một hành động bất hợp pháp thì điều này có thể ảnh hưởng tới hoạt động kinh doanh của tổ chức báo cáo như thế nào, có thể là các biện pháp trừng phạt của chính phủ và/hoặc bị khách hàng xa lánh; Nếu tổ chức báo cáo bị phát hiện có hành vi bất hợp pháp thì điều này có thể ảnh hưởng đến lĩnh vực, ngành nghề như thế nào; lĩnh vực, ngành nghề cũng như hoạt động kinh doanh của tổ chức báo cáo có thể bị mang tiếng xấu.

2.3. Xây dựng Ma trận rủi ro và chấm điểm rủi ro

Trên cơ sở kết quả đánh giá KHẢ NĂNG và TÁC ĐỘNG, tổ chức báo cáo xây dựng và sử dụng ma trận rủi ro để xác định rủi ro của sản phẩm, khách hàng, tổ chức mình. Bảng 4 dưới đây là ví dụ về một ma trận rủi ro được xây dựng dựa trên 5 mức độ về khả năng và tác động, tổ chức báo cáo có thể xây dựng ma trận rủi ro cho tổ chức mình ở nhiều mức độ khác nhau tùy theo mức độ phức tạp hoặc nhu cầu của tổ chức mình.

Điểm số rủi ro có thể được sử dụng để hỗ trợ cho việc ra quyết định và giúp quyết định hành động nào cần thực hiện khi xem xét rủi ro tổng thể. Để tính ra điểm số rủi ro, tổ chức báo cáo có thể xem ở ma trận rủi ro và bảng chấm điểm rủi ro (Bảng 4) được thể hiện dưới đây.

Phương pháp đánh giá rủi ro dựa trên kết hợp giữa “khả năng xảy ra rủi ro” và “tác động/ hậu quả” sẽ giúp tổ chức báo cáo hiểu biết toàn diện hơn về rủi ro gặp phải và có cơ sở chắc chắn để đi đến xếp hạng rủi ro cuối cùng. Những xếp hạng này, kết hợp với quan điểm và kinh nghiệm chuyên môn sẽ giúp tổ chức báo cáo áp dụng các biện pháp quản lý rủi ro phù hợp đối với mỗi rủi ro đã được xác định.

Bảng 4: Ma trận rủi ro rửa tiền/tài trợ khủng bố

Thang đo khả năng xảy ra	(5) CAO	5	10	15	20	25
	(4) TRUNG BÌNH CAO	4	8	12	16	20
	(3) TRUNG BÌNH	3	6	9	12	15
	(2) TRUNG BÌNH THẤP	2	4	6	8	10
	(1) THẤP	1	2	3	4	5
		(1) Thấp/ Không đáng kể	(2) Trung bình thấp/ Nhỏ	(3) Trung bình/ Vừa phải	(4) Trung bình cao/ Nghiêm trọng	(5) Cao/ Cực kỳ nghiêm trọng
Thang đo tác động						
Xếp hạng rủi ro	Thấp	Trung bình thấp	Trung bình	Trung bình cao	Cao	

Bảng 5. Bảng chấm điểm rủi ro

Chấm điểm	Tác động của rủi ro rửa tiền/tài trợ khủng bố
Cao	Rủi ro gần như chắc chắn xảy ra và/hoặc có những tác động/ hậu quả rất nghiêm trọng. Hành động: Không cho phép giao dịch diễn ra hoặc giảm rủi ro xuống mức chấp nhận được.
Trung bình Cao	Rủi ro có khả năng xảy ra và/hoặc có tác động/ hậu quả nghiêm trọng. Hành động: Không cho phép giao dịch cho đến khi rủi ro giảm.
Trung bình	Rủi ro có thể xảy ra và/hoặc có tác động/ hậu quả vừa phải. Hành động: Có thể tiến hành nhưng tốt nhất là giảm rủi ro.
Trung bình Thấp	Khả năng xảy ra rất thấp và/hoặc có tác động/ hậu quả nhỏ hoặc không đáng kể. Hành động: Tiến hành bình thường
Thấp	Hầu như không có khả năng xảy ra và/hoặc có tác động/ hậu quả không đáng kể. Hành động: Tiến hành bình thường

- **Ví dụ:** Tổ chức báo cáo có thể xác định rằng một trong những sản phẩm có khả năng gặp rủi ro RT/TTKB ở mức cao. Bên cạnh đó, tổ chức báo cáo đánh giá tác động của rủi ro thể hiện ở tổn thất tài chính và đánh giá tác động/ hậu quả của nó là trung bình. Đối chiếu với ma trận rủi ro, rủi ro của sản phẩm này đánh giá rủi ro là Trung bình cao. Theo đó, tổ chức báo cáo cần xây dựng kế hoạch hành động để giảm thiểu mức độ rủi ro của sản phẩm này.

Lưu ý:

Đối với các trường hợp mức độ phức tạp thấp (tổ chức báo cáo quy mô nhỏ, sản phẩm/dịch vụ chỉ có 1-2 loại, đối tượng khách hàng đặc thù), tổ chức báo cáo có thể chỉ cần dừng lại ở việc xác

định “khả năng xảy ra rủi ro” (thực hiện bước 2.1). Trên cơ sở kết quả đánh giá “khả năng xảy ra rủi ro”, tổ chức báo cáo cần xây dựng các kế hoạch, biện pháp thích hợp để giải quyết rủi ro “có khả năng”. Tổ chức báo cáo cần phải xây dựng kế hoạch, biện pháp tương ứng với các rủi ro ở cấp tổ chức và ở cấp sản phẩm, khách hàng.

Đối với các trường hợp có mức độ phức tạp trung bình (tổ chức báo cáo quy mô trung bình, lớn, có nhiều nhóm sản phẩm/dịch vụ, đối tượng khách hàng đa dạng), tổ chức báo cáo nên xác định “khả năng xảy ra rủi ro” là bao nhiêu và tham chiếu chéo với “tác động” xảy ra rủi ro để từ đó xác định mức độ rủi ro rửa tiền, tài trợ khủng bố (thực hiện tất cả các bước 2.1-2.3). Tổ chức báo cáo cần phải xây dựng kế hoạch, biện pháp tương ứng với các rủi ro ở cấp tổ chức và ở cấp sản phẩm, khách hàng.

Đánh giá rủi ro phức tạp và toàn diện hơn áp dụng với những tổ chức báo cáo lớn hơn với nhiều sản phẩm hoặc dịch vụ. Tổ chức báo cáo có thể đánh sử dụng phương pháp đánh giá rủi ro thông qua đánh giá “Mối đe dọa”, “Tính dễ bị tổn thương” (phương pháp này được sử dụng trong đánh giá rủi ro quốc gia của Việt Nam).

BUỚC 3: BIỆN PHÁP KIỂM SOÁT VÀ RỦI RO CÒN LẠI

Sau khi thực hiện đánh giá rủi ro cố hữu RT/TTKB tại tổ chức báo cáo đối với khách hàng, sản phẩm dịch vụ, giao dịch, vị trí địa lý, kênh phân phối..., tổ chức báo cáo cần thực hiện đánh giá chính sách, quy trình nội bộ về phòng, chống rửa tiền, tài trợ khủng bố của tổ chức mình đã tương xứng với mức độ rủi ro được phát hiện chưa, cũng như xác định sau khi áp dụng các biện pháp phòng ngừa thì mức độ rủi ro còn lại là như thế nào.

Trên cơ sở đánh giá biện pháp kiểm soát, tổ chức báo cáo cần thực hiện chấm điểm xếp hạng mức độ rủi ro kiểm soát. Trên cơ sở kết quả chấm điểm rủi ro cố hữu và rủi ro kiểm soát, tổ chức báo cáo thực hiện so sánh giữa 2 mức độ rủi ro và đánh giá mức độ rủi ro còn lại theo ma trận rủi ro 2 chiều. Ma trận rủi ro 2 chiều dưới đây chỉ là ví dụ minh họa:

Bảng 6: Ma trận rủi ro rửa tiền/tài trợ khủng bố

Thang đo mức độ rủi ro cố hữu	(5) CAO	5	10	15	20	25
	(4) TRUNG BÌNH CAO	4	8	12	16	20
	(3) TRUNG BÌNH	3	6	9	12	15
	(2) TRUNG BÌNH THẤP	2	4	6	8	10
	(1) THẤP	1	2	3	4	5
		(1) Thấp/ Không đáng kể	(2) Trung bình thấp/ Nhỏ	(3) Trung bình/ Vừa phải	(4) Trung bình cao/ Nghiêm trọng	(5) Cao/ Cực kỳ nghiêm trọng
Thang đo mức độ rủi ro kiểm soát						
Xếp hạng rủi ro còn lại	Thấp	Trung bình thấp	Trung bình	Trung bình cao	Cao	

Việc đánh giá các chính sách, quy trình, biện pháp phòng ngừa rủi ro được xem xét trên các khía cạnh như:

- Quản lý về PCRT/TTKB
- Tuân thủ pháp luật
- Kiểm toán nội bộ
- Quản lý, tuyển chọn, đào tạo và tập huấn cho cán bộ
- Thẩm định khách hàng
- Giám sát, kiểm soát giao dịch
- Báo cáo giao dịch đáng ngờ
- Kiểm soát lệnh cấm vận
- Quản lý hoạt động ngân hàng đại lý
- Thực hiện đánh giá lại định kỳ

BƯỚC 4: THEO DÕI VÀ ĐÁNH GIÁ LẠI RỦI RO

Trên cơ sở rủi ro rửa tiền, tài trợ khủng bố được xác định, tổ chức báo cáo cần xây dựng kế hoạch hành động hoặc các biện pháp phòng ngừa để giảm thiểu các rủi ro được xác định, lưu trữ hồ sơ đánh giá rủi ro.

Việc rà soát, đánh giá lại rủi ro nên được thực hiện như một phần của quy trình báo cáo hàng năm và/hoặc thực hiện rà soát bất thường nếu xuất hiện yếu tố mới. Yếu tố mới có thể là sự xuất hiện của sản phẩm/dịch vụ liên quan đến công nghệ mới; một cơ sở khách hàng mới; dịch vụ hoặc sản phẩm mới; cơ quan nhà nước cập nhật kết quả đánh giá rủi ro RT/TTKB của quốc gia, lĩnh vực; hoặc cập nhật quy định, chính sách, danh sách trừng phạt mới.

Mục đích của việc đánh giá lại nhằm đảm bảo cơ chế phòng, chống rửa tiền, tài trợ khủng bố của doanh nghiệp hoạt động liên tục; xác định những thiếu hụt trong quá trình hoạt động từ đó có biện pháp khắc phục phù hợp; kế hoạch hành động và chương trình PCRT/TTKB của tổ chức báo cáo cần được điều chỉnh, thay đổi theo thời gian và phù hợp với rủi ro được xác định.

III. BÁO CÁO ĐÁNH GIÁ RỦI RO RỬA TIỀN, TÀI TRỢ KHỦNG BỐ

Hiện tại, không có một mẫu báo cáo chung cho Báo cáo đánh giá rủi ro rửa tiền, tài trợ khủng bố tại tổ chức báo cáo. Căn cứ tình hình thực tế hoạt động đánh giá rủi ro, nhu cầu quản lý, tổ chức báo cáo tự xây dựng báo cáo đánh giá cho tổ chức mình theo các mức độ chi tiết khác nhau. Trong phạm vi tài liệu này, chúng tôi đề xuất một số nội dung cơ bản cần có trong báo cáo đánh giá rủi ro RT/TTKB của tổ chức báo cáo gửi cho các cơ quan quản lý nhà nước (gồm Cục Phòng, chống rửa tiền, cơ quan thanh tra, giám sát) như sau:

- 1. Tổng quan về công tác phòng, chống rửa tiền, tài trợ khủng bố tại tổ chức báo cáo**
- 2. Phương pháp đánh giá rủi ro được sử dụng**
- 3. Kết quả đánh giá rủi ro rửa tiền: Cần nêu rõ các căn cứ biện luận, chứng minh cho kết quả đánh giá rủi ro, mức độ rủi ro (cao, trung bình, thấp)...**
  - (i) Rủi ro sản phẩm, dịch vụ;*
  - (ii) Rủi ro khách hàng;*

(iii) *Rủi ro kênh phân phối;*

(iv) *Rủi ro quốc gia/ khu vực địa lý;*

4. Kết quả đánh giá rủi ro tài trợ khủng bố

(i) *Rủi ro sản phẩm, dịch vụ;*

(ii) *Rủi ro khách hàng;*

(iii) *Rủi ro kênh phân phối;*

(iv) *Rủi ro quốc gia/ khu vực địa lý;*

5. Kế hoạch hành động khắc phục rủi ro

- *Kế hoạch trong ngắn hạn*

- *Kế hoạch trong dài hạn*

- *Kế hoạch hành động dành cho nhóm sản phẩm có rủi ro cao*

- *Kế hoạch hành động dành cho nhóm đối tượng khách hàng có rủi ro cao.*